

Evropská seskupení pro územní spolupráci

Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej

Vývoj, funkce a příklady dobré praxe 2006–2026

Rozwój, funkcje i dobre praktyki 2006–2026

Interact

Co-funded by
the European Union
Interreg

Proč vzniklo ESÚS? / Dlaczego powstało EUWT?

Před rokem 2006 spolupráce fungovala hlavně prostřednictvím /
Przed 2006 r. współpraca opierała się głównie na:

- euroregionech / euroregionach
- dohodách a memorandech / porozumieniach i memorandum
- projektech Interreg / projektach Interreg

Problém / Problem

- ✗ chyběla právní subjektivita
- ✗ brak osobowości prawnej
- ✗ omezené řízení společných aktivit
- ✗ ograniczone zarządzanie wspólnymi działaniami

Právní rámec / Ramy prawne

Nařízení (ES) 1082/2006 / Rozporządzenie (WE) 1082/2006

Doplněno / Uzupełnione:

• Nařízení 1302/2013 / • Rozporządzenie 1302/2013

ESÚS může / EUWT może

- ✓ zaměstnávat pracovníky / zatrudniać pracowników
- ✓ vlastnit majetek / posiadać majątek
- ✓ realizovat projekty / realizować projekty
- ✓ poskytovat služby / świadczyć usługi
- ✓ řídit programy / zarządzać programami

Původní myšlenka / Pierwotna idea

Evropská komise očekávala / Komisja Europejska zakładała:

- podporu přeshraniční spolupráce / wsparcie współpracy transgranicznej
- realizaci projektů Interreg / realizację projektów Interreg
- společné strategie rozvoje / wspólne strategie rozwoju

Dnešní realita / Dzisiejsza rzeczywistość

ESÚS často plní funkce veřejné správy v přeshraničním měřítku (funkce regionů).

EUWT często pełnią funkcje administracji publicznej w kontekście transgranicznym (funkcje regionów).

Vývoj ESÚS / Rozwój EUWT

Období / Okres	Charakteristika / Charakterystyka
2006–2010	Pilotní ESÚS, první experimenty / Pilotażowe EUWT, pierwsze eksperymenty
2011–2015	Největší boom zakládání a rychlá expanze nástroje / Największy boom tworzenia i szybka ekspansja instrumentu
2016–2019	Stabilizace, profesionalizace a tematická specializace / Stabilizacja, profesjonalizacja i specjalizacja tematyczna
2020–2026	Méně nových ESÚS, ale výrazně komplexnější a specializovanější agenda / Mniej nowych EUWT, lecz znacznie bardziej złożona i wyspecjalizowana działalność

CZ: Vývoj ukazuje posun od zakládání nových struktur k posilování kapacit a rozšiřování funkcí již existujících ESÚS.

PL: Rozwój pokazuje przejście od tworzenia nowych struktur do wzmacniania kompetencji i rozszerzania funkcji już istniejących EUWT.

Status Quo

Evidováno / Zarejestrowano

93 ESÚS

Aktivní / Aktywne

85

Zaniklé / Rozwiązane

8

Míra přežití / Wskaźnik przetrwania

91 %

Jak se ESÚS změnilo?

Jak změnily se EUWT?

1. generace

Projekty

Projekty

2. generace

Strategie

Strategie

3. generace

Veřejné služby

Usługi publiczne

4. generace

Přeshraniční governance

Zarządzanie transgraniczne

Typologie ESÚS / Typologia EUWT

Typ	Podíl / Udział
<i>Governance regionů / regionów</i>	35 %
<i>Rozvoj a projekty / rozwój i projekty</i>	25 %
<i>Veřejné služby / usługi publiczne</i>	10 %
<i>Doprava / transport</i>	8 %
<i>Příroda a parky / przyroda i parki</i>	10 %
<i>Výzkum a univerzity / badania i uczelnie</i>	12 %

Governance regionů a měst

Governance regionów i miast

Příklady / Przykłady

- Lille–Kortrijk–Tournai
- SaarMoselle
- Strasbourg–Ortenau
- Tirol–Südtirol–Trentino

Agenda

- ✓ doprava / transport
- ✓ plánování / planowanie
- ✓ mobilita / mobilność
- ✓ hospodářský rozvoj / rozwój gospodarczy

EGTC GO (SLO-IT)

Společné město / Wspólne miasto

Nova Gorica a Gorizia byly rozděleny státní hranicí po druhé světové válce. / Nova Gorica i Gorizia zostały rozdzielone granicą państwową po II wojnie światowej.

EGTC GO koordinuje investice, mobilitu, veřejný prostor a projekty GO!2025. / EUWT GO koordynuje inwestycje, mobilność, przestrzeń publiczną i projekty GO!2025.

Klíčový přínos / Kluczowa wartość:

Nejpokročilejší model přeshraniční městské governance v Evropě. Najbardziej zaawansowany model transgranicznego zarządzania miejskiego w Europie.

Veřejné služby Usługi publiczne

Příklady / Przykłady

- Hospital de Cerdanya
- ESÚS GO
- PAMINA

Agenda

- ✓ zdravotnictví / zdrowie
- ✓ sociální služby / usługi społeczne
- ✓ přeshraniční pracovníci / pracownicy transgraniczni
- ✓ informace pro občany / informacja dla obywateli

Eurodistrict PAMINA FR/DE/CH

Služby pro občany / Usługi dla obywateli

PAMINA pomáhá řešit každodenní přeshraniční problémy občanů.
PAMINA pomaga rozwiązywać codzienne problemy mieszkańców pogranicza.

Poskytuje podporu v oblasti zdravotního pojištění, zaměstnání, důchodů a sociálního zabezpečení.

Zapewnia wsparcie w zakresie ubezpieczeń zdrowotnych, zatrudnienia, emerytur i zabezpieczenia społecznego.

Klíčový přínos / Kluczowa wartość:

Zaměření na potřeby lidí, nikoli pouze na projekty.

Koncentracja na potrzebach mieszkańców, a nie wyłącznie na projektach.

Hospital de Cerdanya ES/FR

Společná nemocnice / Wspólny szpital

První skutečně přeshraniční nemocnice v Evropě.

Pierwszy rzeczywiście transgraniczny szpital w Europie.

EGTC zajišťuje společné řízení, financování a poskytování zdravotní péče pro obyvatele Francie a Španělska.

EUWT zapewnia wspólne zarządzanie, finansowanie i świadczenie opieki zdrowotnej dla mieszkańców Francji i Hiszpanii.

Klíčový přínos / Kluczowa wartość:

Hranice přestává existovat z pohledu pacienta.

Granica przestaje istnieć z punktu widzenia pacjenta.

Programové ESÚS EUWT programowe

Příklady

- Interreg Grande Région
- FMP EGTS GO (SLO-IT)
- ESPON

Agenda

- ✓ řízení programů
- ✓ monitoring
- ✓ evaluace
- ✓ implementace fondů EU

ESPON

ESPON je celoevropský program Interreg zaměřený na územní analýzy a podporu tvorby politik. Program realizuje ESPON EGTC se sídlem v Lucemburku, které založily Lucembursko a belgické regiony Flandry, Valonsko a Brusel.

ESPON to ogólnoeuropejski program Interreg wspierający analizy terytorialne i kształtowanie polityk publicznych. Program wdraża ESPON EGTC z siedzibą w Luksemburgu, założone przez Luksemburg oraz belgijskie regiony: Flandrię, Walonię i Region Stołeczny Brukseli.

Dopravní ESÚS EUWT transportowe

Příklady

- Rhine-Alpine
- CETC
- Dresden–Prague

Agenda

- ✓ TEN-T
- ✓ železnice / kolej
- ✓ koridory / korytarze
- ✓ strategické investice / inwestycje strategiczne

Rhine-Alpine Corridor

Dopravní governance / Governance transportowa

ESÚS založené v roce 2015 za účelem koordinace rozvoje koridoru Rotterdam–Janov. Sdružuje regiony, města a přístavy z Nizozemska, Německa, Francie, Švýcarska a Itálie. Jeho cílem je podporovat dopravní propojení, logistiku, územní rozvoj a víceúrovňové řízení podél koridoru.

EUWT utworzone w 2015 r. w celu koordynacji rozwoju korytarza Rotterdam–Genua. Skupia regiony, miasta i porty z Holandii, Niemiec, Francji, Szwajcarii i Włoch. Jego celem jest wspieranie połączeń transportowych, logistyki, rozwoju terytorialnego oraz wielopoziomowego zarządzania wzdłuż korytarza.

Klíčový přínos / Kluczowa wartość:

Dlouhodobé plánování strategických investic.

Długoterminowe planowanie inwestycji strategicznych.

Přírodní dědictví

Dziedzictwo przyrodnicze

Příklady

- Karawanken
- Mercantour
- Scarpe-Escaut
- Muskauer Faltenbogen

Agenda

- ✓ ochrana přírody / ochrona przyrody
- ✓ geoturismus / geoturystyka
- ✓ vzdělávání / edukacja
- ✓ krajinový management / zarządzanie krajobrazem

EGTC

Karawanken (AT/SI)

Mercantour (FR/IT)

Scarpe-Escaut (FR/BE)

**Muskauer Faltenbogen
(DE/PL)**

CZ

Společná správa alpského geoparku, ochrana krajiny, geoturistika a environmentální vzdělávání.

Ochrana přeshraničních horských ekosystémů, biodiverzity a migračních koridorů druhů.

Společná správa prvního evropského přeshraničního přírodního parku a ochrana mokřadů a krajiny.

Ochrana unikátního geologického dědictví UNESCO, geoturistika a revitalizace postindustriálních území.

PL

Wspólne zarządzanie geoparkiem alpejskim, ochrona krajobrazu, geoturystyka i edukacja ekologiczna.

Ochrona transgranicznych ekosystemów górskich, bioróżnorodności i korytarzy migracyjnych gatunków.

Wspólne zarządzanie pierwszym europejskim transgranicznym parkiem przyrodniczym oraz ochrona mokradeł i krajobrazu.

Ochrona unikalnego dziedzictwa geologicznego UNESCO, geoturystyka oraz rewitalizacja terenów przemysłowych.

Univerzity a výzkum Uniwersytety i badania

Příklady

- EUCOR
- Wissenschaftsverbund
- European Campus

Agenda

- ✓ mobilita studentů / wymiany studentów
- ✓ výzkumné infrastruktury / infrastruktura badawcza
- ✓ inovace / innowacje
- ✓ společné studijní programy / wspólne programy nauczania

EUCOR European Campus

Přeshraniční univerzita / Uniwersytet transgraniczny

ESÚS vytváří společný vysokoškolský a výzkumný prostor.

EUWT tworzy wspólną przestrzeń akademicką i badawczą.

Podporuje mobilitu studentů, sdílené infrastruktury a společné studijní programy.

Wspiera mobilność studentów, wspólną infrastrukturę i wspólne programy studiów.

Klíčový přínos / Kluczowa wartość:

Příklad využití EGTC v oblasti znalostní ekonomiky.

Przykład wykorzystania EUWT w gospodarce opartej na wiedzy.

Co nám ESÚS ukazují? / Co pokazują nam EUWT?

Nejsou již pouze projektovým nástrojem. / Nie są już wyłącznie narzędziem projektowym.

Dnes fungují jako / Dzisiaj funkcjonują jako:

- ✓ správci služeb / operatorzy usług
- ✓ koordinátoři území / koordynatorzy terytoriów
- ✓ správci fondů / zarządzający funduszami
- ✓ platformy evropské integrace / platformy integracji europejskiej

Co dělá ESÚS úspěšným? / Co decyduje o sukcesie EUWT?

ESÚS by nemělo vznikat proto, že existuje vhodný právní nástroj. Mělo by být založeno za účelem plnění jasně definovaných přeshraničních funkcí, které nelze efektivně řešit v rámci jednotlivých národních nebo regionálních systémů.

Klíčové principy:

- ✓ jasné poslání a dlouhodobá vize,
- ✓ víceúrovňové řízení (multilevel governance),
- ✓ orientace na funkční území namísto administrativních hranic,
- ✓ kompatibilita s národními a regionálními kompetencemi,
- ✓ schopnost reagovat na měnící se potřeby území.

ESÚS by mělo být přeshraniční nadstavbou propojující dva systémy, nikoliv jejich náhradou.

EUWT nie powinno powstawać wyłącznie dlatego, że istnieje odpowiedni instrument prawny. Powinno zostać utworzone w celu realizacji jasno określonych funkcji transgranicznych, których nie da się skutecznie realizować w ramach odrębnych systemów krajowych i regionalnych.

Kluczowe zasady:

- ✓ jasna misja i długoterminowa wizja,
- ✓ wielopoziomowe zarządzanie (multilevel governance),
- ✓ koncentracja na obszarach funkcjonalnych zamiast granic administracyjnych,
- ✓ zgodność z kompetencjami krajowymi i regionalnymi,
- ✓ zdolność reagowania na zmieniające się potrzeby terytorium.

EUWT powinno stanowić transgraniczną nadbudowę łączącą dwa systemy, a nie zastępować którykolwiek z nich.

ESÚS jako platforma polycentrického řízení / EUWT jako platforma zarządzania policentrycznego

Přeshraniční spolupráce není hierarchická, ale polycentrická. Úspěšné ESÚS propojuje:

- místní samosprávy,
- regionální orgány,
- státní správu,
- veřejné instituce,
- NNO, hospodářské a občanské partnery.

Proto je důležité jasně vymezit role a odpovědnosti vůči národním a regionálním kompetencím.

Nejúspěšnější ESÚS fungují jako most mezi systémy řízení na obou stranách hranice.

Współpraca transgraniczna nie ma charakteru hierarchicznego, lecz policentryczny. Skuteczne EUWT łączy:

- samorzády lokalne,
- władze regionalne,
- administrację państwową,
- instytucje publiczne,
- NGOs, partnerów społecznych i gospodarczych.

Dlatego konieczne jest jasne określenie relacji pomiędzy EUWT a kompetencjami krajowymi i regionalnymi.

Najbardziej efektywne EUWT pełnią rolę pomostu między systemami zarządzania po obu stronach granicy.

Kde vzniká přidaná hodnota ESÚS? / Gdzie powstaje wartość dodana EUWT?

1. Kompenzace pohraničních nevýhod / Ograniczanie efektów peryferyjności

- periferní poloha / położenie peryferyjne
- administrativní bariéry / bariery administracyjne
- omezená dostupnost služeb / ograniczona dostępność usług
- fragmentované trhy práce / fragmentacja rynków pracy

2. Využití rozvojového potenciálu hranice / Wykorzystanie potencjału rozwojowego pogranicza

- inovace / innowacje
- cestovní ruch / turystyka
- mobilita pracovní síly / mobilność pracowników
- vzdělávání a výzkum / edukacja i badania
- společné investice / wspólne inwestycje

3. Úspory z rozsahu (Economies of Scale) / Korzyści skali (Economies of Scale)

Obzvlášť důležité pro regiony čelící / Szczególnie istotne dla regionów stojących wobec:

- stárnutí populace / starzenia się społeczeństwa
- odlivu obyvatel / odpływu ludności
- nedostatku pracovních sil / niedoboru siły roboczej
- rostoucích nákladů na veřejné služby / rosnących kosztów usług publicznych

Přeshraniční spolupráce vytváří kritickou masu, kterou jednotlivá území často nemohou dosáhnout samostatně. / Współpraca transgraniczna pozwala osiągnąć masę krytyczną, której pojedyncze terytoria często nie są w stanie osiągnąć samodzielnie.

Nové ESÚS pro celou východní část CZ/PL pohraničí? / Nowe EUWT dla całej wschodniej części CZ/PL pogranicza?

Po omezeně úspěšném pokusu o vytvoření ESÚS TRITIA může být vhodné znovu otevřít debatu o novém ESÚS pokrývajícím východní část česko-polského pohraničí.

Možné výhody:

- větší funkční území,
- vyšší kritická masa partnerů,
- širší zdrojová základna,
- větší rozvojový potenciál,
- silnější hlas vůči národním a evropským institucím.

Klíčem by však neměly být hranice krajů, ale **funkční přeshraniční území** založená na mobilitě, ekonomických vazbách, službách a společných výzvách.

Po ograniczonym sukcesie inicjatywy EUWT TRITIA warto rozważyć ponowne otwarcie dyskusji nad nowym EUWT obejmującym wschodnią część pogranicza polsko-czeskiego.

Potencjalne korzyści:

- większy obszar funkcjonalny,
- większa masa krytyczna partnerów,
- szersza baza zasobów,
- większy potencjał rozwojowy,
- silniejsza pozycja wobec instytucji krajowych i europejskich.

Kluczowe znaczenie powinny mieć nie granice administracyjne regionów, lecz **funkcjonalne obszary transgraniczne**, oparte na mobilności, powiązaniach gospodarczych, usługach i wspólnych wyzwaniach. **Od współpracy projektowej → do strategicznego zarządzania funkcjonalnym regionem transgranicznym.**

ESÚS = laboratoř evropské integrace EUWT = laboratorium integracji europejskiej

Od spolupráce projektů
Od współpracy projektowej

k poskytování služeb
do świadczenia usług

a správě společného území
i zarządzania wspólnym obszarem

Děkuji za pozornost Dziękuję za uwagę

Maciej Molak, Ph.D.

Interact

Turku, Finland